

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи
Майя НІКОЛАЄВА
_____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ ПОЛІТИКИ

Рівень вищої освіти: *Другий (магістерський)*

Галузь знань 05 – **Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність 052 – *Політологія*

Спеціалізація:

Освітньо-професійна програма: **Політологія**

ОНУ
2022-2023 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія політики». – Одеса:
ОНУ, 2023. – 24 с.

Розробники: **Огаренко Є.С.**, канд. філос. наук, доцент, доцент кафедри
політології

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від. "29" 08 2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Василь ПОПКОВ)

Погоджено із гарантом ОПП/ОНП _____ Василь ПОПКОВ

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету МВПС

Протокол № 1 від. "30" 08 2022 р.

Голова НМК _____ (Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від. "28" серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Василь ПОПКОВ

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ___ від. "___" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Василь ПОПКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 10 годин – 300 залікових модулів – 2 змістових модулів – 5	Галузь знань <u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u> Спеціальність 052 «Політологія» Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)	Нормативна	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й; 2-й	1-й; 2-й
		<i>Лекції</i>	
		52 год.	32 год.
		<i>Практичні</i>	
		48 год.	- год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		200 год.	268 год.
Форма підсумкового контролю: залік; іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна включена до переліку основних освітніх компонентів освітньо-професійної програми (ОПП) для другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія». Код дисципліни в ОПП «Політологія» – ОК 9.

Метою навчальної дисципліни є формування системи знань щодо онтологічного сенсу політики, політичного часу та політичного простору, філософських аспектів державотворення, війни та миру, екзистенційного змісту політичного вибору, політичної епістемології, етичних та естетичних засад політичної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти здатності до розуміння філософського сенсу політики та влади, зокрема, сучасної політичної практики в Україні, розвиток самостійного філософсько-політичного мислення, навичок філософського узагальнення політичних явищ, філософської концептуалізації політичних процесів.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів загальних (ІК, ЗК) та спеціальних (СК) **компетентностей**, визначених ОП:

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у політичній сфері, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
--

ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями
--

ЗК07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми
--

СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації
--

СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів
--

СК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування

СК06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні

Очікувані результати навчання. По завершенню вивчення курсу студент повинен

знати: сутність онтологічного змісту політики, філософські аспекти державотворення, війни та миру, сутність екзистенційного змісту політичного вибору, особливості політичної самоідентифікації людини в сучасному світі, епістемологічні засади політичного пізнання, етичні та естетичні засади політичної діяльності;

вміти: застосовувати набуті знання для філософського аналізу і оцінки навколишньої політичної реальності, виокремлювати в політичних проблемах онтологічні, епістемологічні, аксіологічні аспекти, давати філософську оцінку політичної реальності, узагальнювати у філософських концептах політичну практику.

Програмовими результатами навчання за дисципліною є:

ПР01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту

ПР02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань

ПР04. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень

ПР06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Політична онтологія

Тема 1. Вступ до курсу «Філософія політики»

Предмет та структура курсу «Філософія політики». Полеміка навколо назви курсу. Різниця між політичною філософією і загальною теорією політики. Поняття «концепцій, що сутнісно оспорується». Актуальність курсу у зв'язку із зміною парадигми мислення в сучасному світі. Значення постмодерної парадигми мислення як парадигми дискурсивного плюралізму в політичній філософії. Соціальні та політичні передумови постмодерної світоглядної парадигми. Світоглядна переорієнтація сучасної політичної

філософії: від «Діалектики Просвітництва» Т. Адорно та М. Хоркхаймера до «Помина за Просвітництвом» Дж. Грея.

Тема 2. Онтологічні засади політики

Поняття політичної онтології. Концепції економічного, психологічного детермінізму політики. «Три кореня політики»: Аристотель, Макіавеллі, Маркс. Поняття політичної влади. Потенційно-вольова концепція влади М. Вебера. Розрізнення політики і «політичного». Політичне в розумінні К. Шмітта і Г. Арндт. Сучасні філософські концепції політики: М. Фуко і концепція «дисциплінарної влади». Політична онтологія Ж. Ранс'єра. Критика концепції «правової держави». Системно - політична онтологія Н. Лумана. Концепція «символічної влади» П. Бурдьє. Соціокультурні засади політогенезу. Політика як «обробка людини людиною». Технологічний аспект сучасної політики.

Тема 3. Політичний час. Хронополітика

Поняття «політичного часу» та його відмінність від фізичного. Політичний і соціальний час. Політичний і психологічний час. «Хронос» і «Кайрос». Нерівномірність політичного часу. Інверсія політичного часу. «Політичний час» як подієва насиченість. Типологія політичного часу. Поняття хронополітики. Концепції лінійності та циклічності всесвітньої історії. Різновиди «лінійності»: «песимистичний есхатологізм» та «оптимістичний хіліазм». Релігійні та філософські передумови виникнення «лінійності» та «циклічності»: А. Августин, Дж. Віко, Й. Гердер, О. Шпенглер. Концепція «осьового часу» К. Ясперса та її сучасні інтерпретації. «Roundtrip» української політики після розпаду СРСР.

Тема 4. Політичний простір. Геополітика.

Поняття «політичного простору» та його відмінність від фізичного. «Політичний простір» як «якісна географія» або «місторозвитку». Сакральні витоки політичного простору. Філософські аспекти геополітики. «Історичний реванш» політичного простору як домінуюча тенденція сучасності. «Натуралізм» геополітичної парадигми мислення у порівнянні з цивілізаційною. Поняття «локалітету». Концепція «номосу Землі» і «теорія партизана» К. Шмітта. Сучасні геополітичні виклики. Геополітична стратегія України в контексті сучасних світ-системних трансформацій. Нові геополітичні проекти під час збройної агресії Росії в Україну.

Тема 5. Онтологія війни та миру.

Філософський сенс поняття війни. Типологія війн. Класичне визначення війни К. фон Клаузевіцем. Онтологічний аспект війни. Філософські концепції онтологізації чи деонтологізації війни. Філософські, натуралістичні, психологічні, соціально-політичні концепції причин війни. Поняття та специфіка громадянських війн. Війна і тероризм. Поняття справедливих і несправедливих війн. Релігійні критерії справедливості війн. «Право війни» в розумінні К. Шмітта. Війна за «державні інтереси» як критерій

справедливості в концепції М. Фуко. Міжнародно-правові засади врегулювання військових конфліктів. «Полемологія» Ж. Фрйонда. Концепції сучасних війн: Е. Балібар, М. Кревельд. Поняття та специфіка «гібридних війн». Військова агресія Росії проти України і поняття «справедлива війна».

Змістовий модуль 2. Політична праксіологія

Тема 6. Політична праксіологія: сутність та проблематика.

Поняття політичної праксеології. Сучасний технологічний засіб існування: його межі та можливі альтернативи. Концептуальні підходи до визначення перспектив розвитку людства. «Після лібералізму» І. Валлерстайна. «Довге двадцяте століття» Дж. Аррігі. «Коротка історія майбутнього» Ж. Аталлі. Концепція «повернення людини діючої» А. Турена. Етнічність як рушійний фактор сучасної політики. Концепція «повстання середнього класу». Поняття сучасної молоді та її соціальні функції. Гендерний фактор політичної суб'єктності. Значення ЛГБТ – спільнот в політичному контексті. «Геронтократичний синдром» та його прояви у сучасній політиці.

Тема 7. Філософські проблеми державотворення

Генеza держави як політичного інституту. Філософські концепції походження держави та їх значення для сучасних процесів державотворення. Концепція держави як «осілого бандита» М. Олсона. Поняття суверенності в класичному та сучасному розумінні. Р. Арон про суперечливість поняття суверенності в сучасному світі. Сучасні етно-територіальні конфлікти в середині держав з точки зору боротьби за суверенну державність. Децизіонізм К. Шмітта у розумінні суверенності держави. Кризові явища в існуванні держави як сучасного політичного інституту. Концепція «великого простору» К. Шмітта як альтернатива сучасній державності. Еволюція функцій держави в концепції державотворення М. Фуко. Типи «державного управління», за М. Фуко. Поняття «корпоративна держава» та сучасний корпоративізм суспільних відносин. Поняття «сильна держава» в інтерпретації Ф. Фукуями. Значення ідентичності в сучасному державотворенні, за Ф. Фукуямою.

Тема 8. Практиологічні функції політичної еліти

Праксіологічна функція політичної еліти як посередника між зовнішніми «викликами» і «внутрішнім оточенням». Концепція «повстання еліт» К. Леша. Концепція «вертикальної демократії» Дж. Сарторі. Концепція сучасних еліт А. Баумайстера. Революція як політична практика. Сучасні концепції революції. Поняття «кольорових революцій» та роль в них політичних еліт. Якість політичної еліти на пострадянському просторі. Розкол між елітою та громадянським суспільством. Внутрішня поляризація політичної еліти на пострадянському просторі. Етатизація сучасної політичної еліти. Випереджуючий розвиток горизонтальних комунікацій як

стратегія підвищення ефективності політичної еліти на пострадянському просторі. Політична еліта України під час збройної російської агресії.

Змістовий модуль 3. Політична антропологія

Тема 9. Поняття та проблематика політичної антропології.

Поняття «людина політичної» та її філософський сенс. Полемічний аспект визначення «людини політичної». Проблема свободи в світоглядному та політичному розумінні. Поняття індивідуальної свободи та її філософсько-політичні джерела. Поняття свободи в концепції Х. Арендт. «Дві концепції свободи» в інтерпретації І. Берліна. «Постмодерний лібералізм» Р. Рорті. «Агоністичний лібералізм» Дж. Грея. Лібертаріанство Р. Нозіка. Проблема співвідношення понять свобода і «права людини». Суперечливість проблеми «прав людини» в сучасному суспільстві. Діяльність ЛГБТ – спільнот в політичному контексті. Проблема політичної свободи в контексті західної та східної культури. Принцип «у-вей» та його світоглядний сенс. Принцип «сяо» та його політичний сенс.

Тема 10. Екзистенційний аспект політичного вибору

Екзистенціалізм в європейській філософії 19 -20 століть. С. К'єркегор. Проблема вибору в екзистенційній філософії середини ХХ століття та її зв'язок із соціально-політичною ситуацією в Європі. Х. Арендт та її ідейний зв'язок з німецьким екзистенціалістом К. Ясперсом. Х. Арендт про «призначення людини», «громадянське щастя». Французький екзистенціалізм та політичні особливості його виникнення. «Екзистенціалізм – це гуманізм» Ж.-П. Сартра. «Бунтуюча людина» А. Камю. «Міф про Сізіфа» А. Камю та його екзистенційний сенс. Конформізм як антитеза екзистенціалізму та його політичні наслідки. «Втеча від свободи» (Э. Фромм) як екзистенційна ситуація сучасної людини. «Воля до сенсу» (В. Франкл) як засіб подолання «екзистенційного вакууму». Особистий екзистенційний досвід В. Франкла. Екзистенційний сенс війни. Проблема екзистенційного вибору в сучасній військово-політичній ситуації в Україні. «Волонтерство» як набуття екзистенційного сенсу життя.

Тема 11. Проблема самоідентифікації людини в сучасному світі

Поняття ідентифікації та самоідентифікації. «Постекономічна людина» та проблема самоідентифікації. Постмодерна свідомість та її вплив на ціннісні пріоритети сучасної людини. Специфіка сучасної системи духовного виробництва. Всесвітня культура як сучасна церков світу. Стратегія поєднання універсальності і локальності в діяльності сучасної людини. Наслідки тоталітаризму в свідомості пострадянської людини. «Гомо советікус» О. Зінов'єва. Феномен «совка» та засоби його позбавлення. Бюрократизація управління як фактор відчуження людини від суспільства. Теорія «раціональної бюрократії» М. Вебера і концепція «бюрократичної дисфункції» (Р. Мертон). «Євробюрократія» як соціально-політичне явище та

її вплив на сучасні політичні процеси. Концепція «трансгуманізму» та її вплив на проблему самоідентифікації.

Змістовий модуль 4. Політична епістемологія

Тема 12. Політична гносеологія: поняття та проблематика

Предмет політичної епістемології та специфіка політичного пізнання. Мультипарадигмальність політичної науки. Консервативні та ліберальні засади політичного пізнання. К. Попер про ліберальний підхід, М. Оакшот про консервативний підхід до реальності. Сучасна епістемологічна ситуація та її інтерпретація щодо політичного пізнання. Синергетичний аспект політичної епістемології. Стохастичність сучасного світорозуміння. Синергетичні засади розуміння політичного процесу. Герменевтичний аспект політичної гносеології. Поняття «герменевтичного кола» та «герменевтичного консонансу». Принцип «цілісності політичного суб'єкту» та його значення для розуміння політичних можливостей. Принцип «самоцінності об'єкта» та його значення для прийняття політичних рішень. Теорії «раціонального вибору» (Е. Даунс), «суспільного вибору» (Дж. Б'юкенен) та їхнє епістемологічне значення. «Раціональність без розуму» (Ч. Р. Мілз). Парадоксальний аспект політичного пізнання. «Тавтологія і парадокс в самоописах сучасного суспільства» Н. Лумана. «Парадокс політики» Д. Стоун.

Тема 13. Філософські аспекти політичної ідеології.

Епістемологічний сенс поняття ідеології. Поняття ідеології в широкому і вузькому сенсі. Ідеологічний сенс міфології та релігії. Політична ідеологія як «спотворена свідомість». Ідеологія як «оклик індивідів», за Л. Альтюссером. «Деідеологізація» як політичний концепт. Концепція «реальної політики» як антитеза ідеологізованості політики. Концепція «позасвідомого як політичного» і перетворення на «суб'єкта Іншого» Ж. Лакана. Ідеологія як «фантазм, що структурує соціальну дійсність», за С. Жижеком. «Гедоністичний циннізм» як сучасна ідеологія, за С. Жижеком. Ідеології та ідеологеми. Ліберальна ідеологія та її філософські інтерпретації (Д. Грей, Р. Рорті).

Змістовий модуль 5. Політична аксіологія

Тема 14. Політична етики: поняття та проблематика

Поняття політичної етики та її аксіологічний зміст. Проблема співвідношення моральних цінностей та політичних інтересів. Концепції вирішення проблеми співвідношення моралі і політики. Ніцшеанська концепція «волі до влади» як вищої цінності. М. Вебер про відокремлення «етики переконань» від «етики відповідальності». К. Г. Баллестрем про етику «морального компромісу». «Максими» політичної етики. Максими політичної

етики як підприємницької діяльності. Етичні максими сучасного розуміння розподілу влади. Етичні максими «гуманістичного універсалізму». «Теорія справедливості» Дж. Роулза. Поняття справедливості та його багато вимірність. Неоліберальна концепція справедливості Дж. Роулза як частина теорії раціонального вибору та різновиду теорії суспільного договору. Два основні принципи теорії Дж. Роулза. Формула несправедливості як нерівності, яка не надає переваг кожному. Принцип відшкодування незаслужених нерівностей. «Після справедливості» А. Макінтайра.

Тема 15. Політична естетика: поняття та проблематика.

Поняття політичної естетики та її специфіка. Паралелізм політичної діяльності та театрального дійства. Доступність для сприйняття, сталість художнього образу, його емоційна насиченість та використання цих особливостей в політиці. Політика і мистецтво «великих форм».

Значення мистецтва «великих форм» для формування певного образу життя та образу мислення. Політичне значення великих архітектурних форм. Кіно як засіб насадження політкоректності. Гі Дебор про «суспільство спектаклю». «Мова тіла» в сучасній політиці. «Мова тіла» як відбиток естетичних особливостей сприйняття людини в певну культурно-історичну епоху. Історичний контекст політичного використання «мови тіла». Карнавальна «тілесність» доби Середньовіччя. Пуританська етика як приклад пригнічення «мови тіла». «Мова тіла» як маркірування індивідуальності сучасного політика. «Мова тіла» як елемент політичного піару на пострадянському просторі. Мобілізаційний ефект іміджу президента В. Зеленського під час війни з Росією.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Політична онтологія												
Тема 1. Вступ до курсу «Філософія політики»	16	2	2			12	18	1				17
Тема 2. Онтологічні засади політики	20	4	2			14	19	1				18

Тема 3. Політичний час. Хронополітика.	22	4	4			14	22	4				18
Тема 4. Політичний простір. Геополітика.	22	4	4			14	22	4				18
Тема 5. Онто логія війни та миру	22	4	4			14	22	4				18
Разом за змістовим модулем 1	102	18	16			68	103	14				89
Змістовий модуль 2. Політична праксіологія												
Тема 6. Політична практиологія: поняття та проблематика	16	2	2			12	19	1				18
Тема 7. Філософські проблеми державотворення	18	4	2			12	20	2				18
Тема 8. Праксіологічні функції політичної еліти	22	4	4			14	21	3				18
Разом за змістовим модулем 2	56	10	8			38	60	6				54
Змістовий модуль 3. Політична антропологія												
Тема 9. Поняття та проблематика політичної антропології	22	4	4			14	22	4				18

Тема 10. Екзистенційний аспект політичного вибору	22	4	4			14	19	1				18
Тема 11. Проблема самоідентифікації людини в сучасному світі	16	2	2			12	19	1				18
Разом за змістовим модулем 3	60	10	10			40	60	6				54
Змістовий модуль 4. Політична епістемологія												
Тема 12. Політична епістемологія: поняття та проблематика	22	4	4			14	19	1				18
Тема 13.Філософські аспекти політичної ідеології	16	2	2			12	19	1				18
Разом за змістовим модулем 4	38	6	6			26	60	6				54
Змістовий модуль 5. Політична аксіологія												
Тема 14. Політична етика: поняття та проблематика	22	4	4			14	18	1				17
Тема 15. Політична	22	4	4			14	21	3				18

естетика: поняття та проблематика												
Разом за змістовим модулем 4	44	8	8			28	39	4				35
Усього годин	300	52	48			200	300	32				268

5. Семінарські заняття не передбачені планом

6. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
Змістовий модуль 1. Політична онтологія		
1	Тема 1. «Вступ до курсу «Філософія політики». <i>(Вивчення предмету, специфіки та структури курсу «Філософія політики», поняття постмодерну як світоглядною парадигмою та її відображення у політиці. Здійснення критичного аналізу постмодерну в контексті сучасних світ-системних трансформацій. Дослідження нових світоглядних обріїв)</i>	2
2	Тема 2. Онтологічні засади політики. <i>(Вивчення поняття політичної онтології та його можливих інтерпретації, концепція «трьох коренів політики», кратологічним аспектом політики. Здійснення критичного аналізу сучасних концепції політики, зокрема системної концепції політики Н. Лумана, постсистемної політичної онтологія М. Фуко. Дослідження інтерпретації Ж. Ранс'ера політичної онтології Аристотеля, його критики концепції «правової держави».</i>	4
3	Тема 3. Політичний час. Хронополітика. <i>(Вивчення поняття та специфіки політичного часу, концепції «осьового часу» К. Ясперса, поняття і змісту хронополітики. Здійснення критичного аналізу лінійних та циклічних концепцій політичного часу, сучасних інтерпретацій лінійності та циклічності. Дослідження</i>	4

	<i>концепції «реванишу історії» та можливих інтерпретаціями цього поняття)</i>	
4	<i>Тема 4. Політичний простір. Геополітика. (Вивчення поняття та специфіки політичного простору, типології політичного простору, поняття хронотопу та його політичного сенсу. Здійснення критичного аналізу концепції «Номоса Землі» та її сучасних геополітичних інтерпретацій, «Теорії партизана» К. Шмітта та її значення для розуміння сучасного тероризму. Дослідження поняття локалітет як специфічного політичний простору та регіоналізму як політичної стратегії. Осмислення сучасного геополітичного вибору України)</i>	6
5	<i>Тема 5. Онтологія війни та миру. (Вивчення онтологічного сенсу поняття «війна», класичного визначення війни К. фон Клаузевіца, натуралістичних, психологічних, соціально-політичних концепцій війни. Здійснення критичного аналізу поняття справедливих і несправедливих війн, концепції «права війни» К. Шмітта, війна за «державні інтереси» як критерій справедливості в концепції М. Фуко. Здійснення критичного аналізу сучасних концепцій війни (Е. Балібар, М. Кревельд), поняття «гібридних війн». Дослідження сенсу військова агресія Росії проти України)</i>	6
Змістовий модуль 2. Політична праксіологія		
6	<i>Тема 6. Політична праксіологія: поняття та проблематика. (Вивчення поняття політичної праксеології та її зв'язку з сучасний технологічним засобом існування. Здійснення критичного аналізу концептуальних підходів до визначення перспектив розвитку людства, зокрема, концепцій «світ-системного» аналізу І. Валлерстайна, Дж. Аррігі, Ж. Аталлі. Дослідження етнічності як рушійного фактору сучасної політики, гендерного фактору сучасної політичної суб'єктності)</i>	2
7	<i>Тема 7. Філософські проблеми державотворення. (Вивчення філософських концепцій походження та</i>	2

	<i>еволюції державності, концепції держави як «осілого бандита» М. Олсона, типології «державного управління» М. Фуко. Здійснення критичного аналізу поняття суверенності в сучасному світі і її значення для розуміння сучасних етно-територіальних конфліктів в середині держав. Дослідження кризових явищ в існуванні держави як сучасного політичного інституту. Здійснення критичного аналізу поняття «сильна держава» та значення ідентичності в сучасному державотворенні в інтерпретації Ф. Фукуями)</i>	
8	<i>Тема 8. Праксіологічні функції політичної еліти (Вивчення праксіологічних функцій політичної еліти, зокрема, як посередника між зовнішніми «викликами» і «внутрішнім оточенням», концепції «повстання еліт» К. Леша, концепції «вертикальної демократії» Дж. Сарторі. Здійснення критичного аналізу концепції сучасних еліт А. Баумайстера. Дослідження сучасних концепцій революцій, поняття «кольорових революцій» та ролі в них політичних еліт. Здійснення критичного аналізу політичних еліт на пострадянському просторі, політичної еліти України під час збройної російської агресії)</i>	2
Змістовий модуль 3. Політична антропологія		
9	<i>Тема 9. Політична антропологія: поняття та проблематика. (Вивчення поняття «людина політична» та її філософського сенсу, світоглядного значення проблеми свободи та її інтерпретації в ліберальних концепціях І. Берліна, Р. Рорті, Дж. Грея, Р. Нозіка. Здійснення критичного аналізу проблеми співвідношення свободи і «прав людини», її суперечливості в сучасному суспільстві. Дослідження проблеми політичної свободи в контексті західної та східної культури)</i>	2
10	<i>Тема 10. Екзистенційний аспект політичного вибору (Вивчення проблеми вибору в екзистенційній філософії середини ХХ століття та її зв'язку із соціально-політичною ситуацією в Європі. Здійснення критичного аналізу концепції «бунтуючої людини» А. Камю та</i>	4

	<p>«Міфу про Сизифа», конформізму як антитези екзистенціалізму та його політичних наслідків. Дослідження концепції «втечи від свободи» (Э. Фромм) як екзистенційної ситуації сучасної людини, проблеми екзистенційного вибору в сучасній військово-політичній ситуації в Україні)</p>	
11	<p>Тема 11. Проблема самоідентифікації людини в сучасному світі. (Вивчення поняття ідентифікації, самоідентифікації та їх політичного сенсу, поняття «постекономічної людини» та впливу постмодерної свідомості на ціннісні пріоритети сучасної людини. Дослідження наслідків тоталітаризму в свідомості пострадянської людини, феномену «совка», бюрократизації управління як фактору відчуження людини від суспільства. Здійснення критичного аналізу теорії «раціональної бюрократії» М. Вебера і концепції «бюрократичної дисфункції» (Р. Мертон), концепції «трансгуманізму» та її впливу на проблему самоідентифікації)</p>	2
Змістовий модуль 4. Політична епістемологія		
12	<p>Тема 12. Політична епістемологія: поняття та проблематика. (Вивчення поняття політичної епістемології та специфіки політичного пізнання, консервативних та ліберальних засадам політичного пізнання, сучасної епістемологічної ситуація та її інтерпретації щодо політичного пізнання. Дослідження синергетичного та герменевтичного аспектів політичної епістемології. Здійснення критичного аналізу теорій «раціонального вибору» (Е. Даунс), «суспільного вибору» (Дж. Б'юкенен) та їх епістемологічного значення. Дослідження парадоксальним аспекту політичного пізнання, «Парадоксу політики» Д. Стоун)</p>	4
13	<p>Тема 13. Філософські аспекти політичної ідеології (Вивчення епістемологічного сенсу поняття політичної ідеології, поняття ідеології в широкому і вузькому сенсі, ідеологічного сенсу міфології та релігії. Здійснення критичного аналізу концепції політичної ідеології як</p>	2

	<p><i>«спотвореної свідомості», «деідеологізація» як політичного концепту, концепція «реальної політики» як антитези ідеологізованості політики, концепцій «позасвідомого як політичного» Ж. Лакана, ідеології як «фантазму, що структурує соціальну дійсність» С. Жижека. Дослідження «гедоністичного цинізму» як сучасної ідеології (за С. Жижеком).</i></p>	
Змістовий модуль 5. Політична аксіологія		
14	<p>Тема 14. Політична етика: поняття та проблематика (Вивчення поняття політичної етики та її аксіологічного змісту, проблеми співвідношення моральних цінностей та політичних інтересів, концепцій вирішення проблеми співвідношення моралі і політики, зокрема концепції М. Вебера про відокремлення «етики переконань» від «етики відповідальності», концепції К. Г. Баллестрема про етику «морального компромісу». Здійснення критичного аналізу «етичних максим» політичної етики як підприємницької діяльності, «етичних максим» «гуманістичного універсалізму». Дослідження «Теорія справедливості» Дж. Роулза як частини теорії раціонального вибору та різновиду теорії суспільного договору, комунітарного сенсу «Після справедливості» А. Макінтайра)</p>	2
15	<p>Тема 15. Політична естетика: поняття та проблематика (Вивчення поняття політичної естетики та її форм, паралелізму політичної діяльності та театрального дійства, їх емоційної насиченості. Дослідження використання в політиці мистецтва «великих форм» для формування певного образу життя та образу мислення, використання кіно як пропагандистської форми або як засобу насадження політкоректності. Здійснення критичного аналізу концепції Гі Дебора про «суспільство спектаклю». Дослідження значення «мови тіла» як відбитку естетичних особливостей сприйняття людини в певну культурно-історичну епоху, «мови тіла» як маркірування індивідуальності сучасного політика, як елементу політичного піару на пострадянському просторі, мобілізаційного ефекту</p>	4

	<i>іміджу президента В. Зеленського під час війни з Росією)</i>	
--	---	--

7. Лабораторні заняття не передбачені планом

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Вступ до курсу «Філософія політики» [1]; [2]	12/17
2	Онтологічні засади політики [1]; [2]	14/18
3	Політичний час. Хронополітика. [1]; [2]	14/18
4	Політичний простір. Геополітика. [1]; [2]	14/18
5	Онтологія війни та миру [1]; [2]; [3]	14/18
6	Політична праксіологія: поняття та проблематика [1]; [2]	12/18
7	Філософські проблеми державотворення [1]; [2]	12/18
8	Праксіологічні функції політичної еліти [1]; [2]	14/18
9	Політична антропологія: поняття та проблематика [1]; [2]	14/18
10	Екзистенційний зміст політичного вибору [1]; [2]	14/18
11	Проблема самоідентифікації людини в сучасному світі [1]; [2]; [3]	12
12	Політична епістемологія: поняття та проблематика [1]; [2]	14/18
13	Філософські аспекти політичної ідеології [1]; [2]	12/18
14	Політична етика: поняття та проблематика [1]; [2]	14/17
15	Політична естетика: поняття та проблематика [1]; [2]; [3]	14/18
	Разом	200/268

До самостійної роботи відноситься:

[1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – написання рефератів, есе; [3] підготовка до модульної контрольної роботи

9. Індивідуальне навчально - дослідне завдання не передбачено планом

10. Методи навчання

Використовуються класичні дидактичні методи, а саме: 1. Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, обговорення проблемних ситуацій. 2. Наочні: ілюстрація за допомогою мультимедійних презентацій.

11.Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Застосовано три види контролю: поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання реферативних доповідей, есе.

Методи періодичного контролю: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями.

Підсумковий контроль: залік, іспит

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом на підставі наданої викладачем літератури; вільно та аргументовано викладає вивчений матеріал під час усних виступів та письмових відповідей; повністю розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому додаткову літературу; висловлює свої думки, робить висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки. Здобувач проявляє креативний підхід до виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи; проводить аналіз та порівняння вивченого матеріалу.	творчо розкриває сутність практичних питань під час практичного заняття, використовуючи додаткову літературу; використовує теоретичні знання при виконання індивідуальної та самостійної роботи; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Добре	добре володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; вільно використовує категоріальний апарат дисципліни; при представленні деяких питань не вистачає аргументації відповіді та застосування додаткової, самостійно вивченої інформації; допускаються при цьому окремі дрібні неточності.	правильно відповів на більшість запитань від викладача; виконав всі індивідуальні та самостійні завдання, але не достатньо повно їх розкрив та не використав додаткову літературу.
Задовільно	володіє навчальним матеріалом та категоріальним апаратом на початковому рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час відповідей та не надає аргументації щодо них.	має елементарні навички виконання завдання; правильно відповідає на половину запитань; виконав на достатньо примітивному рівні індивідуальні та самостійні завдання.
Незадовільно з можливістю повторного складання	студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; не володіє категоріальним апаратом; не може надати чітких відповідей та робити висновки.	не виконав індивідуального та самостійних завдань, але може дати відповідь на декілька питань для підсумкового контролю.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє категоріальним апаратом та навчальним матеріалом	не виконав індивідуальне та самостійні завдання та не може дати відповідь на жодне питання з підсумкового контролю

12. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет і структура курсу.
2. Постмодерна парадигма мислення і її значення в філософії політики.
3. Онтологічні підстави політики. «Три кореня» політики.
4. Концепція політики М. Фуко.
5. Концепція політики Ж. Ранс'єра.
6. Поняття та концепції політичної влади.
7. Концепція «символічної влади» П. Бурдьє.
8. Поняття політичного часу
9. Класичні і сучасні концепції політичного часу.
10. Поняття і зміст хронополітики.
11. Поняття і специфіка політичного простору.

12. Геополітичні ідеї К. Шмітта і сучасність
13. Геополітична і цивілізаційна моделі політичного мислення.
14. Регіоналізм як політичний концепт.
15. Філософські концепції державотворення.
16. Проблема суверенності держави та її сучасний сенс.
17. Концепція «великого простору» К. Шмітта.
18. Концепція «державного управління» М. Фуко
19. Поняття і типологія воєн.
20. Онтологічний аспект війни.
21. Концепції виникнення воєн.
22. Проблема справедливих і несправедливих воєн.
23. Тероризм і війна.
24. Поняття і концепції політичної праксеології
25. Практиологічні функції політичної еліти.
26. «Після лібералізму» І. Валерстайна та її світоглядний сенс.
27. Концепція «повернення людини діючої» А. Турена.
28. Поняття політичної антропології і «людини політичної».
29. «Дві концепції свободи» І. Берліна.
30. Сучасні філософські концепції лібералізму (Д. Грей, Р. Рорті)
31. Проблема «постекономічної людини».
32. «Гомо советікус» як політико-антропологічний тип.
33. Екзистенціальний аспект політичного вибору
34. Проблема самоідентифікації людини в сучасному світі.
35. «Ідентичність» Ф. Фукуяма та її світоглядний сенс.
36. Поняття політичної епістемології і сучасної епістемологічної ситуації.
37. Синергетичний аспект політичної епістемології.
38. Герменевтичний аспект сучасної політичної епістемології.
39. Теорії «раціонального вибору», «суспільного вибору» та їх епістемологічне значення.
40. Парадоксальний аспект політичного пізнання. Д. Стоун «Парадокс політики»
41. Філософський сенс політичної ідеології. «Піднесений об'єкт ідеології» С. Жижека.
42. Моральний аспект політики: класичні та сучасні підходи
43. Максими сучасної політичної етики.
44. «Етика ненасильства» та її політичний сенс.
45. Теорія справедливості Дж. Роулза та її світоглядний сенс.
46. «Після чесноти» Е. Макінтайра та її світоглядний сенс.
47. Поняття і евристичне значення політичної естетики
48. Політика і мистецтво великих форм.
49. Політика і масова культура.
50. «Мова тіла» в сучасній політичній естетиці.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль														Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4		Змістовий модуль 5		
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	T 13	T 14	T 15	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	
Періодичний контроль														25	100
ЗМ1					ЗМ2 - ЗМ3					ЗМ4 - ЗМ5					
10					10					10					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій із курсу „Філософія політики” на електронних носіях. Розробник: к.філос. наук, доцент кафедри політології Огаренко Є.С.- 2022. 3.

2. Плани семінарів із курсу „Філософія політики” на електронних носіях. Укладач: к.філос. наук, доцент кафедри політології Огаренко Є.С.- 2022.
3. Список питань для підсумкового контролю із курсу „Філософія політики” на електронних носіях. Укладач: к.філос. наук, доцент кафедри політології Огаренко Є.С.- 2022.

15. Рекомендована література

Основна

1. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи. Підручник у 2-х томах. За загальною ред. Хоми Н. М. Т. 1. Методологічний підхід – Львів: «Новий світ - 2000», 2016. 516 с.
2. Волковський В. Ідея суспільності: політична філософія в Україні ХІХ століття. — Київ : Академперіодика, 2017, 264 с.
3. Шахай А., Якубовські М. Філософія політики.- Харков : Гуманитарний центр, 2011, 234 с.

Допоміжна

1. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації. Пер. з нім. – К.: Лібра, 2001, 400 с.
2. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах. Пер. з нім. – Київ: Дух і літера, 2011, 336 с.
3. Макінтайр Е. Після чесноти. К.: Дух і літера, 2002, 436 с.
4. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість. – Київ: Дух і літера, 2011, 338 с.
5. Після філософії: кінець чи трансформація? (Рорті , Ліотар , Фуко, Деррида, Девідсон , Дамміт , Патнем, Апель, Габермас, Гадамер, Рикьор , Макінтайр, Блуменбера, Тейлор), Пер. з англ. К.: Четверта хвиля, 2000, 432 с.
6. Подмазко Є. А. Загальна теорія політики як метатеорія. Одеса: ОНУ 2008, 156 с.
7. Попович М. В. Червоне століття. –К.: АртЕк, 2007. 888 с.
8. Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у ХХІ столітті : монографія / [ред. кол. : В. В. Попков (наук. керівн.), Є. С.Огаренко, Н. Є. Степанова, О.Ю.Хорошилов]. – Одеса: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2020, 296 с.
9. Стоун Д. Парадокс політики. Мистецтво ухвалення політичних рішень. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2000, 304 с.
10. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості. Пер. з англ. К. : Наш Формат, 2020. 192 с.
11. Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. К.: Bookchef, 2022, 416 с.
12. Krastev I. Shifting Obsessions: Three Essays on the Politics of Anticorruption/ Central European University Press, 2004, P. 135.

16. Електронні інформаційні ресурси

1. Баумайстер А. Як еліти створювали мир, в якому ми живемо

https://www.youtube.com/watch?v=hTyDMAYKMoQ&ab_channel=AndriiBaumeister

2. Баумайстер А. Агресивне лицемірство: світ 2021.

https://www.youtube.com/watch?v=rVekFDnI7bY&ab_channel=AndriiBaumeister

3. Баумейстер А. Ідея модерну і традиція Заходу

https://risu.ua/andriy-baumeyster-ideya-modernu-i-tradiciya-zahodu_n42885

4. Капсамун І. Чому в Україні немає ідеологічних партій ?

(<https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/pochemu-v-ukraine-net-ideologicheskikh-partiy>)

5. Крестев І. Відкрита лекція: Глобальна політика протесту

<https://krytyka.com/ua/media/video-vidkryta-lektsiya-ivana-krasteva-hlobalna-polityka-protestu>

6. Френсіс Фукуяма про українську демократію і помилкові очікування

<https://www.radiosvoboda.org/a/fukuyama-ukrayina-reformy-democratiya/31085269.html>